

Sámi giellaplána

Mánaidgárddiide ja vuoddoskuvlii Sirdin dan gaskka

Evttohus strategiijaid ja doaibmabijuide

Plánaáigodat 1-4 jagi

**Gáivuona suohkan Kåfjord kommune Kaivuonon komuuni
2019**

Sámi giellaplána

Mánáidgárddiide ja vuodđoskuvlii Sirdin dan gaska

Evttohus strategiijaid ja doaibmabijuide

sisdoallu

1. Álggahus	2
1.1. Guhkesáiggeplána (4-10 jahkái)	2
2. Čanasteapmi	4
3. Rámmat ja resurssat	5
3.1. Resurssat	5
3.2. Ekonomalaš rámmat	6
4. Strategalaš oassi	8
4.1. Analysa strategalaš resurssaid	8
4.2. Organiseren ja ovddasvástudeaddji čađaheapmái	8
4.3. Čađaheapmi/álggaheapmi	10
4.4. Árvvoštallan ja raportereren	10
5. Višuvdna ja árvvut	10
5.1. Višuvdna	11
5.2. Árvvut	11
6. Oahpahušvuogit	11
6.1. Oktalaš sámi giellaválljen	12
7. Ulbmiljoavku, mihtut, doaibmabijut ja ovddasvástádus	14
7.1. Jođihangoddi, hálddahus bargit ja earát geat leat čadnon mánáidgárdái ja skuvlii	14
7.2. Mánáidgárdi	19
7.3. Vuodđoskuvla	20
7.4. Sirdin mánáidgárddis – skuvlii	21
8. Jahkejuvla	22
9. Gáldot ja mildosat:	23

Meannuduvvon ja mearriduvvon čoahkkimin:

Bájasšaddama ja fuola váldolávdegoddi (BFV): miessemánu 23. B 2019 – ášši 27/19

Sámepolitihkalaš lávdegottis (SPL): cuoŋománu 30. B 2019 – ášši 8/19

**Gáivuona suohkan Kåfjord kommune Kaivuonon komuuni
2019**

1. Álggahus

Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune gullá sáme giela hálddašanguvlui ja danne lea sis earenoamážit ovddasvástádus ovddidit sámi giela, kultuvrra ja eallingearddi.

Suohkana bajit mihttu lea::

Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune – lea mánggagielat suohkan.

Oasseulbmil lea mearriduvvon čielga doaibmabijut ealáskahttit ja nannet sáme giela ovdáneami mas vuoruhit mánáid ja nuoraid: Nugo Bajit guovttegielatvuodaplána 2018-2020 “Fokusguovllut (i) mánát ja nuorat, (ii) ovttasbarggu joavkkuiguin, servviiguin ja eará aktevrraiguin ja (iii) dahkat dihtomielalážžan, oinnolažžan ja ovddasvástideaddjin”.

Sámi giellaplána mánáidgárddiide ja vuodđoskuvlii ja Sirdin dan gaskka
Váikkuhangaskaoapmin lea olahit mihttuid ealáskahttit ja nannet mánáid ja nuoraid sámi giellaovdáneami. Plána lea oktasaš vuodđun bargat dan nala vai olahit giellapolitihkalaš mihttu.

Plána lea boađus politihkalaš dásis diŋgojumis *Obbalaš sámi giellaplána mánáidgárddiide ja vuodđoskuvllaide ja sirdin daid gaskkas.*

Mearrádusat dain čoahkkimin:

Sámepolitihkalaš lávdegottis (SPL):	20.11.2018 – ášši 26/18
Bájasšaddama ja fuola váldolávdegoddi (BFV):	11.10.2018 – ášši 31/18
BFV:	12.04.2018 – ášši 15/18

Plána gusto áigodahkii 1-4 jahkái, ja galgá molsahuvvat juohke njealját jagi. Vai šaddá vuorddehahti ja boahtteáigásaš várddus suohkana giella ealáskahttima birra de evttohuvvo ráhkaduvvot guhkesáiggeplána (4-10 jahkái) álggahuvvot nu jođánit go vejolaš, geahča čuoggá *1.1. Guhkesáiggeplána (4-10 jahkái).*

Dat dokumeantta sisttisoallá čilgehusaid ja ákkastallamiid doaibmabijuide. Várddus doaibmabijuide ja geas lea ovddasvástádus, vurdojuvvon joksosat ja áiggemearri. Guoski mildosat: árvoštallanskovvi, registrerenskovvi berošteddjiide ja soahpamušdokumeantta lea bargu vuolde. Jurdda lea ahte doaibmabijut árvoštallojuvvojit ovttá ládje (seamma vuogi mielde). Vai maŋŋil lea vejolaš buohtastahttit doaibmabijuid boađusjoksama metodaidda ektui. Jus lea dárbu dárbbalaš justeremiid/rievdademiid dahkat de leat fágalaččat ákkastallon.

Vai Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune boahtteáiggis lea ealli sámi servvodat, gáibiduvvo ahte buot doaimmahagat suohkanis leat diđolaččat makkár ovddasvástádus ja vejolašvuodát sis leat sáme giela hárrái. Danne lea mávssolaš ahte buohkat leat mielde hukseme posiitiiva birrasa sámi gillii ja kultuvrii.

1.1. Guhkesáiggeplána (4-10 jahkái)

Vai šaddá guhkesáigge perspektiiva ja várddus bajit mihttuide ja strategiijaide evttohuvvo ráhkaduvvot guhkesáiggeplána *Sámi giellaplána mánáidgárddiide ja vuodđoskuvlii*

ja Sirdin dan gaskka. Guhkesáiggeplána geahpida ja álkida oazžut ollislaš ja vuorddálmas čađaheami doaibmabijuide. Doaibmabijuid ferte árvvoštallat ovtta ládje, vai mihttojoksosa buohtastahttin lea relevánta ja vai plána rievdadeamit ja justeremat leat ákkastallon ja fáktávuodut. Dat čuoggát berrejit leat plánas:

☐ **Geaidnu olahit guovttegielatvuoda**

- Galle % bargin fertejit unnimusat hálldašit njálmmálaččat sámegiela vai suohkan sáhtta gohčoduvvot guovttegielat suohkanin? (Mii lea “dohkálaš” % dássi)

☐ **Organiseren ja hálldašeapmi duohtan dahkat mearriduvvon giellapolitihkka**

Seammás go digaštallo sámi resursaguovddáš, ferte organiseren ja hálldašeapmi čađahit meannuduvvon - ja mearriduvvon politihkka.

☐ **Rekrutteren- personálapolitihkka, mas earenoamážit deattuhuvvojit sámegielat bargit (máhttu oahpahit sámegielas ja sámegilli)**

Almmuhusaid hábmen. Álggahit rutiinnaid /doaibmabijuid vai nagodit doalahit bistevaš virggehasaid guhkimus lági mielde, omd nanu DBS-rutiinnat- ja daid árvvoštallan, incitamehter omd, alit bálkkát, graderejuvvon (oahppu) permišuvnnat bálkkáin, stipeanddat, stipeanddat bálvalusgeatnegasvuodain.

☐ **Barggut heivehit giellaealáskahttinsuohkaniin**

Geahča NÁČ 2016:18, s. 96 ja 97.

☐ **Kártet, analyseret, ovdánahttit plánaid main leat evttohusat doaibmabijuide, ovdasvástádus juohkin ja áigodagat guhkesáigge giellaoahpahusas**

- Gos háliida Gáivuona suohkan leat 6-8-10 jagi geahčen?

☐ **Ovdabarggut/ ráhkkaneapmi – evttohusat ja rámmat – profiilaskuvlan – ohcanhábmén**

Deavdit gáibádusaid ja kriterajaid. Geahča NÁČ 2016:18, s. 22 (čoahkkáigeasu) ja s. 125.

☐ **“Sámi mánát odđa searvelanjain”(SáMOS) – govddit sámi profiila mánaidgárdin**

Lahttuduvvot 5-jagi davviriikkalaš mánaidgárde-prošektii (rehkenaston cuoŋománu 2018 rájes), prošeakta lea oassin *Giellalokten/Språkløftet*, maid Sámediggi ruhtada ja organisere. Gáivuona suohkan ferte leat aktiivvalaččat mielde prošeavtta álggahan fasain, vai čađaheapmi ja bohtosat lihkestuvvet. Deavdit gáibádusaid ja kriterajaid. Geahča Oahpahusdirektoráhta ja Máhttodepartemeantta neahttasiidduid.

☐ **Ovdabarggut – evttohusaide ja rámmaide – Sámegiella resursaguovddáži**

Geahča NÁČ 2016:18, s. 111.

☐ **Bargat álggahit Mearrasámi práksismánaidgárddi Gáivuona suohkanii**

☐ **Kártet ja analyseret resursageavaheami (ruhtageavaheame) sámi giellaoahpahusas.**

Analyseret ja árvvoštallat ruhtageavaheami. Evttohit beaktilis geavaheami doarjagiidda oktan doaibmajuiiguin, ovdavástideddjiiguin ja áigerámmaiguin.

▣ **Evttohusat doaibmajuiuide:**

“– lávdegoddi evttoha ahte suohkanis lea geatnegasvuohta fállat sámegielaat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodealla vuodul buot sámi mánáide guđet váhnemat dan sávvet. Suohkana geatnegasvuohta lea mánáidgárdelágas.

- Lávdegoddi oaivvilda suohkanat fertejit gávnnahit sámi mánáidgárdefálaldat dárbbu ja sis lea geatnegasvuohta fállat fálaldaga dárbbu mielde.

- Lávdegoddi evttoha ahte giellaguovddázat galget veahkehit suohkaniid addit sámegielaat mánáidgárdefálaldaga

- Lávdegoddi oaivvilda ahte stuorat oassi doarjagiin galget geavahuvvot doaibmajuiuide mat leat čadnon sámegielaat mánáidgárdefálaldahkii ja earenoamážit mánáidgárddiide gos leat unnán sámi mánát. (NÁČ 2016:18, s. 111).

2. Čanasteapmi

Sihkkarastin dihte njuovžilis plána čađaheami, de ferte jeavddalaččat dáhpáhuvvat nanu sajáiduhttin. Ovddasvástideaddjit čađaheapmái: bajásšaddan etáhtajođiheaddji oktan doaibmajodiheddjiiguin leat ovttas ovttaoaivilvuodas ovdánahtán plána sisdoalu. Sii leat diđolaččat iežaset rollaid ja ovddasvástádusa álggahit plána doaibmajuiuid.

Sajáiduhttin ferte jeavddalaččat dáhpáhuvvat. Dat fertejit ovdánahttot rutiinnat ja njuolggadusat mo árvvoštallat. Buohkat galget beassat buktit oaiviliid árvvoštallamis mat čađahuvvojit dávjá. Das jerro ea.ea mihttu olaheapmi doaibmajuiuid hárrái. Vai lea vejolaš čuovvulit dahje ođastit plána intenšuvnnain. Dat lea mávssolaš juogadit vásihusaid bargguin (árvvoštallan) ja ovdánahttit práksisa vai boahťa buot mánáidgárddiide ja skuvllaide ávkin ja buorrin.

➤ Politihkalaččat: Loahpalaččat lea ovdagoddi/suohkanstivra mii meannuda plána. Eará lávdegottit mat meannudit plána leat Sámeapolitihkalaš lávdegoddi ja Bajásšaddan ja fuolahus váldolávdegoddi.

Lea maid suohkanstivra mii meannuda rámmaid ja ambišuvnna plánain, ja čuovvula maid ruhtadeami ja heiveha plána doaibmajuiuid vai lea vejolaš čađahit.

➤ Hálddahuslaččat:

Bajimus hálddahus jodiheddjit ja doaibmajodiheddjit fertejit ipmirdit ahte mearrádus (plána) lea mávssolaš ja dárbbalaš. Sis fertejit leat oaivilat mo čuovvulit plána ja mo fievrredit plána intenšuvnnaid organisašuvnna ollislaš doibmii. Jodiheddjit fertejit ipmirdit celkojuvvon mihttuid plánas ja mearrádusain. Sis lea váldoovddasvástádus čađahit politihkalaš mearriduvvon plána. Jodihangoddi ja doaibmajodiheddjit fertejit čielggadit iešguđet rollaid ja ovddasvástádusa resursaolbmuide ja earáide geaidda guoskka omd ped.bargiide, oahpaheddjiide, assistentaide, PPB, mánáidgárdemánáide, ohppiide ja váhnemiidda.

➤ Fágabargiid gaskkas:

Fágaolbmot guđet galget čadahit plána doaibmabijuid fertejit atnit árvvu ambišuvnnain og bidjon mihttuin. Dan oktavuodas leat fágabargit mánaidgárdin ja skuvllas leamaš mielde fágálavdegottis ovdánahttime plána. Váikkuhedje ovdánahttin barggus go bukte iežaset máhtus ja vugiid mo čovdit hástalusaid ja bargguid. Jodihangoddi ferte láchit nu ahte buot bargit mánaidgárdin ja skuvllain sáhttet oasálastit ovdánahttit plána.

➤ Ovttasbargoguimmiid gaskkas:

Mearrideaddji lea ahte báikkálašálbmot fátmasta plánaproseassa. Danne ferte plána almmolaš gulaskuddamii, vai sii guđet oaivvildit leat ulbmiljoavkkus ja besset buktit oaiviliid ja/dahje evttohusaid plánii. Dat sáhtta leat movttiideaddji ovttasbargoguimmiide. Doaibmabijuide sáhttet manñil váikkuhit vai ollašuvvet plána mihtut.

Lágat ja plánat: Sámi giellaplánas lea dat bajit lágat ja plánat:

- Rámmaplána mánaidgárddiide
- Máhttolokten 2006 – Sámi (K-06) --- Fágaođasteapmi – Sámi lea árvvoštallame/ođastuvvome. Ođđa oahppoplánat doaibmagohtet skuvlajagi 2021.
- Strategalaš bajásšaddanplána Gáivuona suohkan /Kåfjord kommune 2025 vuostta Gáivuonalávka/Kåfjordsekken
- Bajit guovttegielatvuodaplána Gáivuona suohkan 2017 – 2020 – Plána galgá molsahuvvat 2020 ja plána árvvoštallan ferte álggahuvvot jodánepmosit ja 2019 mielde.
- Gáivuona suohkana doaibmaplána mánaidgárddiide
- NÁČ 2016:8 Váibmogiella/Hjertespråket – Giellaealáskahttinsuohkan
- Giellalokten/Språkløftet Sámedikkis ovdánahttojuvvon
- ILO-konvenšuvdna 169, gehččet earenoamážit mánaid rivttiid

3. Rámmat ja resurssat

3.1. Resurssat

Bajit dásis sáhtta resurssaid ná defineret:

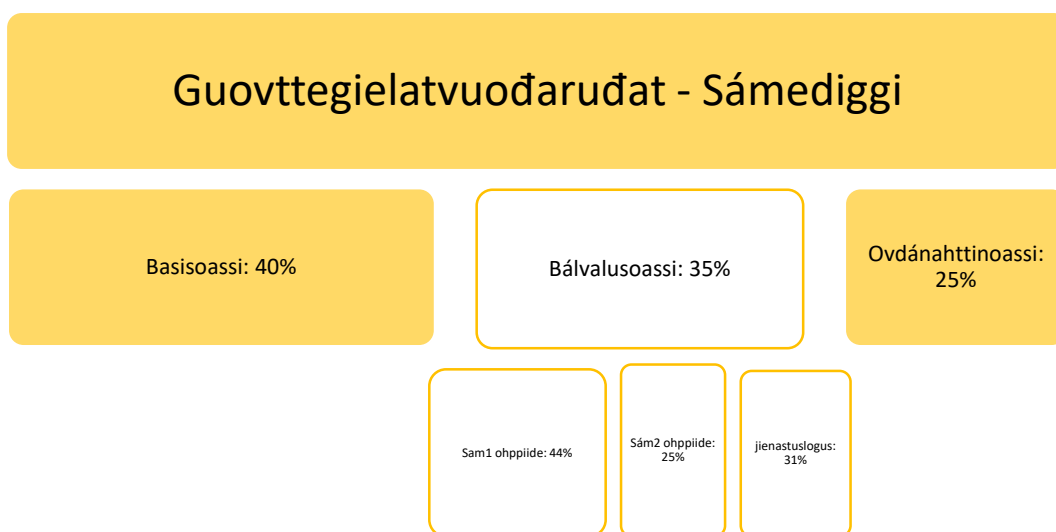
- Intellektuála kapitála (IK) – immateriála resurssat organisašuvnnas mat sáhttet buvttadit árvvu =
  - o Olmmošlaš resurssat = bargiid gelbbolašvuoda, gálggat, intellektuála kapasiteahtta, dáidu nuppástuhttit, rievdadit/heivehit ja iige unnimus: dáidu buvttadit innovašuvnna/ juoidá ođđasa/kreatiivvalaš
  - o Relašuvdnareсурssat = proseassat, systemat, struktuvrrat, kulturministerat, beaggin
  - o Organisašuvdnareсурssat = relašuvnnat/ovttasdoaibman/ovttasbargu olggobealde aktevrraiguin, lágideddjiiguin ja ovttasbargoguimmiiguin
- Fysalaš resurssat: huksehusat, mašiinnat ja lanjat

- **Moneteara** resurssat/ ruđalaš kapitála, dego ruđat: Sisabohtu ja golut. Guđelágan sisaboahtingáldut leat suohkanis ulbmilii, ruhta geavaheapmi, mo dárkkisteapmi ja máhttu ruhtageavahemiin lea.

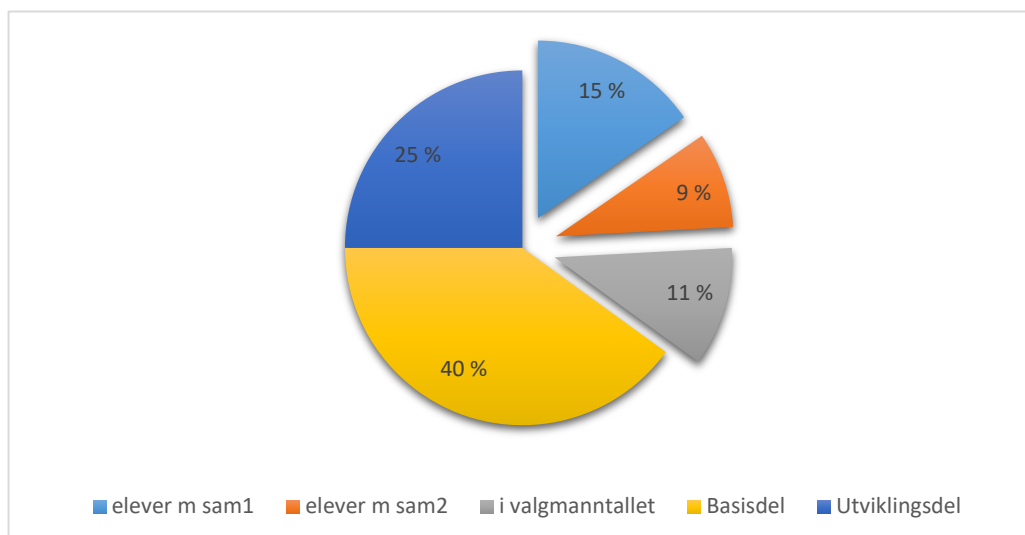
3.2. Ekonomalaš rámmat

Suohkan oažžu doarjaga guovttegielatvuodadoarjaga Sámedikkis ja Tromssa Fylkasuohkanis. Suohkanis lea šiehtadus Sámedikkiin: *Gaskaboddosaš ovttasbargošiehtadus Gáivuona suohkana ja Sámedikki gaska mo geavahit guovttegielatvuodaruđaid 2018 rájes.*

Suohkana meroštallannjuolggadusat njuolggdoarjagii, sk. *Guovttegielatvuodaruđat* Sámedikkis meroštallojit ja deattuhuvvojit na:

Sektordiagrámmas, vuosehuvvo meroštallannjuolggadusat na, vuoruhanosiin:

Teaksta rámma siste:

Ohppiin sámeq 1

Ohppiin sámeq 2

Jienastuslogus

Basis oassi

Ovdánahttinooassi

Basis oassi: 40% (fiskádin)

Bálvalusoassi: 35% = % - at

15 => Sámegeiella 1

9 => Sámegeiella 2

11 => jienastuslogus

Ovdánahttinoassi: 25% (alihin)

2019is oazžu Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune daid juolludemiid:

	Čilgehus tekstii	Submi r.
1	Tromssa fylkaskuohkanis ¹ (FM)	2 851 497,00
2	Sámedikki guovttegielatvuodadoarjja: basis ja bálvalusoassi – njuolggo	2 867 000,00
3	Sámedikki guovttegielatvuodadoarjja: ovdánahttindoarjja – njuolggo	1 596 000,00
4	Sámedikki sámi giellaguovddážiid basis-/vuodđodoarjja – njuolggo	964 000,00
5	Sámediggi: Doaibmadoarjja – njuolggo	694 000,00
	Oktiibuot	8 972 497,00
6	Dálošvákki mánáidgardi – ohcanvuđot	130 000,00
7	Biertavári mánáidgardi – ohcanvuđot	130 000,00
8	Goržži mánáidgardi – ohcanvuđot	390 000,00
	Visot, Oktiibuot	9 622 497,00

1. čuoggái: Submi «Stáhtadoarjja sámi oahpahussii» boahtá ovdán na: máksomearri 2019is lea r. 571,- juohke diibmui. Suohkan lea ohcan 5052,86 diimmu ovddas. Dat supmi manná ollislaččat skuvllaide. «Doarjja galgá geavahuvvot ohppiide geat ožžot oahpahusa sámegeielas 1. giella (sámegeiella 1) dahje sámegeiella 2. giella (sámegeiella 2/3) Máhttolokten – Sámi oahppoplána vuodul». FM veardida ahte lea dárbu eanet oahppodiimmuide Máhttolokten – Sámi go dan jahkeceahkis mas oahppi lea. Sihtat leat váldon Fylkkamánni Tromssa juolludusreivves 3.12.2018.

2 ja 3 čuoggái: Dat supmit dagahit oktiibuot r. 4 463 000,-: Sámedikki ollislaš juolludeapmi guovttegielatvuodaruđat 2019is.

4 ja 5 čuoggái: Sámedikkis oktiibuot r. 1 634 000,- Giellasiidii.

6, 7 ja 8 čuoggái:

Diedihuvvon supmit leat juolluduvvon 2018is ja leat ohcanvuđot.

Supmit lea bidjon, vai oaččut várdosa ollislaš supmi mii lea hálddašeapmái.

Lassin lea Sámediggi 2019 bušehttajahkái *ohcanvuđot* doarjagiid iešguđet ulbmiliidda. 2019 vuoruhá Sámediggi: giela, mánáid ja nuoraid. Supmi maid suohkan oažžu rievdata jagis jahkái, ja vuolgá das ohccá go suohkan, ja juolluduvvo go ohcamii. Dat boahtá ovdán rehketdoalus.

4. Strategalaš oassi

4.1. Analyssa strategalaš resurssaid

Suohkan berrešii oažžut ollislaš várdosa vejolaš rámmaid, resurssaid ja ovttasbargoguimmiid. Dat evttohuvvo dahkot nu ahte ovdánahttojuvvo dievaslaš várddus. Dasto čađahuvvo analyssa resurssain ja resurssageavaheamis. Dat dahká vuođu mearrádussii ja evttohusa viidásit ovdánahttimii.

Rekrutteren: Rekrutteren berre dahkot govdatit ja olu kanálaid čađa. Soames mávssolaš vuogit rekrutteremii:

- Giellakurssat oahpaháliide, siskkobealde priváhta ealáhusaid maid (čálalaš siehtadus)
- Hárjehallansajit
- Dat bargojuvvo ahte Davvi-Tromssa oahppoguovdáš galgá sáhttit fállat joatkkaoahpu sámeielas

Personálapolitiikka: Dat berrešii ovdánahttojuvvot várddus bargiid geat čadnojuvvon sektorii. Ávžžuhuvvo kártet galle bargi, bargiid pedagogalaš fágamáhtu ja sámegealla gelbbolašvuohta unnimusat njálmmálaš dásis. Go dat lea dáhkon, de berre bidjot johtui doaibmabijut mat ovddemus lasihit logu fágaolbmuid geain lea unnimusat njálmmálaš sámegealla gelbbolašvuohta. Mihttu lea ahte bargin galgá máhttu ja gelbbolašvuohta mii gáibiduvvo vai buvttadit kvalitehta buot dásis, ja vai sáhttet čađahit doaibmabijuid.

4.2. Organiseren ja ovddasvástideaddji čađaheapmái

Dat bajimus lea politihkalaš. Dat govddodat-skovvi vuoseha politihkalaččat, muhto ii leat oassi dan plánas:

Čadahit plána lea organiseren ná:

Politiikkalaš sajáidduhttin:

Plána meannuduvvo
politiikkalaš lávdegottiin ja
suohkanstivrras/ovdagottis.

Geahča govdodatskovi
bajábealde.

Bajásšaddan

etáhtajodiheddji:

Ráđdeolbmá bokte
hálddahusa ja politiikka
gaskka.

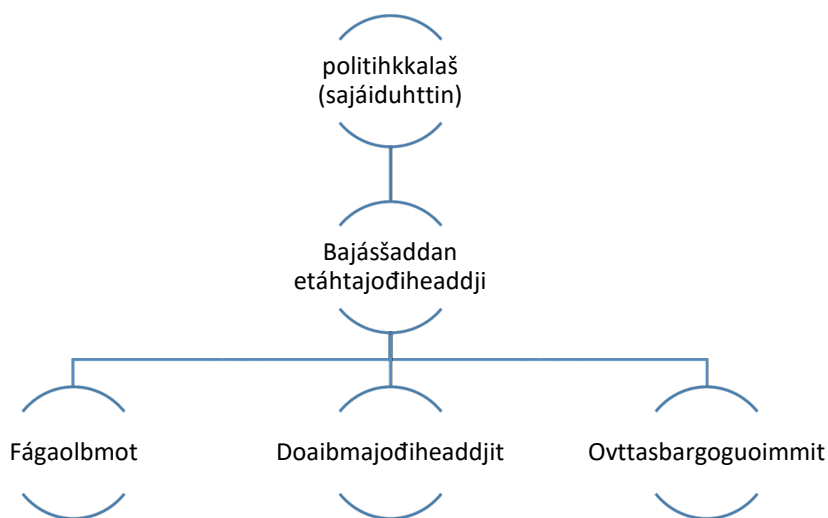
Doaibmajodiheddjit:

Bistevas bargit.

Fágaolbmot: Čadnon

sektorii. Sáhtta láigohuvvot omd Sámi allaskuvllas bokte

Ovttasbargoguoimmit: Rievdata doaibmajodiheddji mielde ja doaibmajodiheddji áigodaga ektui.

	Identifiseren:	Ovddasvástádussuorgi:	Ovddasvástideaddji :
Politiikkalaš sajáidduhttin	- Suohkanstivra, ovdagoddi, Bajásšaddama ja fuola váldolávdegoddi - sámepolitiikkalaš lávdegoddi	Bajit politiikkalaš ovddasvástádus - fuolahit politiikkalaš ovdáneami - fuolahit ahte plánat molsahuvvet	- Meannudit <i>Sámi giellaplána...</i>
Bajásšaddan etáhtajodiheddji	- hálddahus bargit - bajimus jodiheddji skuvlla- ja mánáidgárdde sektoris	- bajimus ovddasvástádus - jahkásaččat-/jahkebeallásaččat árvoštallat doaibmajodiheddji veardidit árvoštallamiid/raporttaid doaibmajodiheddjiin - delegeret/juogadit bargguid	- gávdnat/bidjat rievttis olbmo rievttis bargui
fágaolbmot	- hálddahus bargit; virgádit/bálkáhit - fágalaš gelbbolašvuoda	- váruhit ahte lea fágalaš/pedagogalaš sisdoallu doaibmajodiheddjiin	

Doaibmajodiheadjit	<ul style="list-style-type: none"> - ossodatjodiheadji - pedagogalaš jodiheadji - dárkkisteaddji - rektor - fágagelbbolašvuohta ja vásihus iežas ovddasvástádussuorggis -jodihan-gelbbolašvuohta/-vásihus 	<ul style="list-style-type: none"> - rekrutteren ja personálapolitiikka (ovttasbargan lagamus jodiheadjiin) - fuolahit doaibmabijut čađahuvvojit - ovddasvástádus árvvoštallat ja raporteret doaibmabijuid lagamus jodiheadjái 	<ul style="list-style-type: none"> - registreret galle bargi ja dárbbu sámegiellkursii - ráhkadit kursa- ja molsunplána
Ovttasbargoguoimmit	<ul style="list-style-type: none"> -resursaolbmot ja/dahje joavkkut, searvvit, organisašuvnnat surggiin/fáttáin eanadoallu, guolásteapmi, industriija jna. 	<ul style="list-style-type: none"> -cuiget oktavuoha olbmo doaibmabijuide - doallat oktavuoda ovddasvástideddjiin - fuolahit ovdáneami doaibmabijuin - addit ruovttoluottadieđu (árvvoštallat) doaibmaovddasvástideaddjái mañjel loahpahuovon doaimma. 	<ul style="list-style-type: none"> - fuolahit bargiid doaimmaide -čađahit doaimmaid gulahallamin doaibmaovddasvástideddjiin

4.3. Čađaheapmi/álggaheapmi

Dat evttohuvvo lávkkiis lávkái álggaheapmi. Dainna go olu doaibmabijut fertejit álggahuvvot oktanaga ja áigodat (sáhtta) guhkki (sáhtta šaddat guhkki).

Jodihangoddi ferte fokuseret olu oktagaslaš doaibmabijuide (-surggiide) ja gaskavuodaid oktagaslaš doaibmabijuid gaskkas. Jodihangoddi ferte vuoruhit doaibmabijuid álggahan ráiddu daidda iešguđet oassesurggiide. Dan oasi ferte dárkilit plánet ea.ea áigeplána ovdal go čađaheapmi álggahuvvo.

4.4. Árvvoštallan ja raportereren

Mihttoolaheapmi lea čadnon olu fáktoriidda omd. Olbmuide, máhttui ja gelbbolašvuohtti. Dat fertejit čađahuvvot jeavddalaččat árvvoštallamat ja dárkkisteamit čađahuvvon doaibmabijuid. Danne vai fuomášit jeavddahemiid ja vai sáhtta muddet barggu, heivehit resurssaid jna. . Árvvoštallan mearrádusain ja ođđa evttohusat ja heivehit doaibmabijuid jus nu lea dárba galget sáddejuvvot lagamus jodiheadjái.

5. Višuvdna ja árvvut

5.1. Višuvdna

Gáivuona suohkan lea doaimmi guovttegielat suohkan. Duogáš:

“Sámegielat galget leat lunddolaš oassin servvodagas, ja ahte buohkain galgá leat vejolašvuohta gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaide buot servodatsurggiin”.

(Giellalokten 2018:9).

“Mánát ja nuorat galget šaddat sámegielain. Fága galgá giela oážžut gievrras giellaoahpamusmodeallaid bokte ja gelbbolašvuođa maid ožžot sámegielfága bokte galget geavahit eará fágain ja oktavuodain ávkin sihke alcceseaset ja servvodahkii. Go ohppet sámegiela de lea ohppiin vejolašvuohta oasálastit sámegielat arenain. Dat dagaha sin identitehtaovdáneapmái ja nanne čanastagaid Sápmái/Sábme/Saepmie. Oahpahusa vuolggasadji galgá leat sámi kultuvra, sámi árvvut ja gielalaš mánggabealatvuohta ja maid váikkuhit ahte ohppiide šaddá čiekŋalis ipmárdus kultuvrras ja servvodagas. Oahpamus galgá váikkuhit dasa ahte oahppit servet árrjalaččat sámi kultur- ja servodateallimii. Sámi giellagelbbolašvuohta ráhppa uvssaid ja buktá vejolašvuođaid priváhtaallimis ja bargoeallimis ja oahppit besset geavahit sin mánggagielat ja mánggakultuvrrat gelbbolašvuođa našuvnnalaččat, gaskariikkalaččat ja eamiálbmot oktavuodain.”

(Fágaodasteami – sámegiella nubbigiellaplánas:

<https://hoering.udir.no/Hoering/v2/359?notatId=707>)

5.2. Árvvut

Máná/oahppi árgabeaivvis galget sámi árvvut, máilmmioaidnu ja lagasvuohta lundui leat guovddázis. Elemeanttat mat dorjot daid árvvuiddat leat omd: árvvusatnit luonddu ja buot eallimii, ekologalaš perspektiivvas, dásseidit luondduresursaávkástallan, luonddu- ja birasgáhtten, lunddolaš birrajohtima ábis ja nannámis, oskku/diddát, duodji, mearrasámi juoigan, lávlun/musihkka, árbevirolaš sálbmálávlun, sohka, sohkanamahusat, iešbirgejupmi jna.

6. Oahpamusvuogit

Giellalávgun - modealla

Dat gávdnojit iešguđet suorggit giellalávgun-modeallas. Okta dain lea ahte *giellalávgun* lea oahpamus dan geahnohis gielas. Konkrehtalaččat dáhpáhuvvá dat omd bearašleairrain.

Ulbmiljoavku:

- Oahppit; ja maid guosseoahppit
- Rávisolbmot geat leat kurssain

Hospiteren:

Hospiteret lea čuovvut oahpahusa dahje barggu oahppama varas, vaikko ii leat bastevaš oahppi dahje bargi. (Gáldu: www.sln.no)

Geavatláččat omd. Oahpaheaddji guhte galgá bargat 1. Luohkkás čakčat, son hospitere mánáidgárddis soames áigodaga giđđat. Danne vai vásihit mo mánáidgárdi bargá giella ovdáneami progreshuvnnain. Mánáidgárddeoahpaheaddjit fas dovddiidit mo skuvllas barget. Mánáidgárdi ja skuvla oahppaba goabbat guoimmis dainna ládje.

Hospiteren lea maid go gáiddusoahpahusa oahppit bohtet sámi skuvlla guossái ja čuovvot oahpahusa luohkkáin mearreáiggi. Dakkár vuogádat lea oahppi giellaovdáneapmái positiivva, go “oahpahus” ii leat loahpahuvvon go skuvladiibmu nohkka. Dávjá lea biras olggobealde skuvlla sámegielat.

Pedagogalaš bargit hospiterejit mearreáiggis sámi mánáidgárddis/skuvllas.

Seammás sáhttit namuhit maid lonuhallama. Dat dáhpáhuvváges go okta dahje eanet bargit ovttá dahje máŋga bargosajis “lonuhit saji” ovttain dahje máŋgái bargin sullasaš bargobáikkis omd. Ruota dahje Suoma bealde Sámis.

Ulbmiljoavku:

- Pedagogalaš bargit geain leat mánát/oahppit välljen sámegiela
- Máná-/oahppi joavkkut.
- Ovddasteaddjit guđet leat välljen sámegiela iežaset mánáide.

Gáiddusoahpahus

E-oahppan, neahttaoahpahus, neahttavuođo oahpahus. Dan modeallas leat máŋggat namat. Dat vuogit heivejit buoremusat vuodđoskuvlii, ja eai heive mánáidgárdemánáide.

Dávjá lea hospiteren ja gáiddusoahpahus giehtalaga. Ohppiin geain lea E-oahpahus, sis lea okta dahje máŋga hospiterema sámi skuvllain.

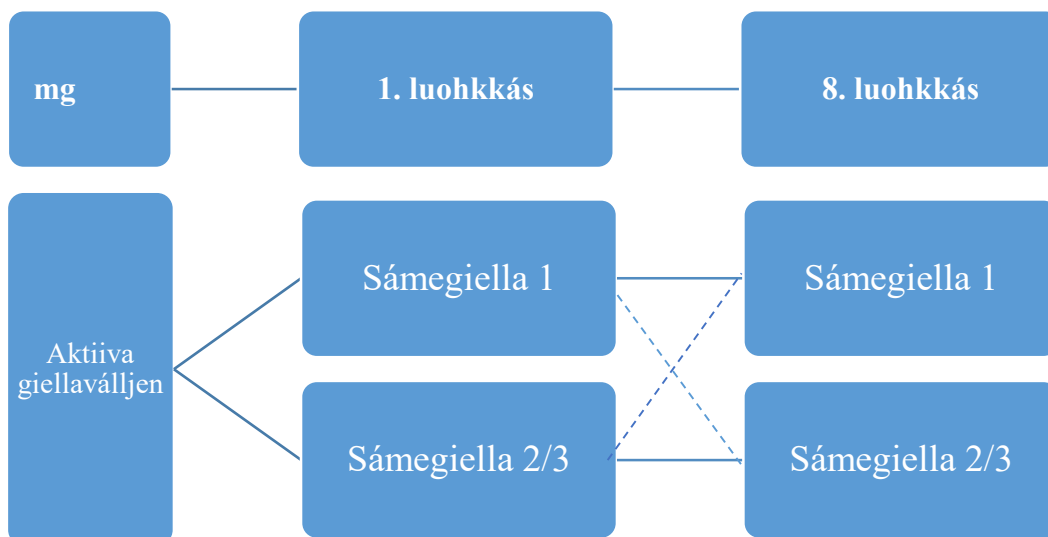
Ulbmiljoavku:

- Oahppit
- (earát?...)

6.1. Oktalaš sámi giellaválljen

Áigumuš lea ahte mánát guhte välljejit sámegiela mánáidgárddis galget čuolmmaid haga nagodit čuovvut sámegieloahpahusa go álget vuodđoskuvlii ja čađahit loahpalaš eksámena 10. luohkkás sámegillii.

Mánáid/ohppiid giellaválljen – oktalaš sámi giellaválljen:

Váhnemat dahket aktiivvalaš giellaválljema go mánná álgá mánáidgárdái. Go váhnemat čálihit máná skuvlaálgimii (1. luohkkás) dalle válljejit váhnemat giela mánnái. Válljen dahkko ovdal go mánná álgá 8. luohkkái nuoraiddássái. De šaddá dat giella eksámengiella.

«Sirdin mánáidgárddis skuvlii

Dat lea mávssolaš ahte dat giellavuoddu mii siiddas lea álggahuvvon jotkojuvvo mánáidgárddis. Buorre ovttasbargu gaska mánáidgárddi, skuvlla ja siidda mearrida šaddá go buorre sirdin mánáidgárddis skuvlii, ja earenoamážit go jurddaha máná sámeigiella gelbbolašvuoda.

Lávdegotti mielas ii leat vuogas go lea stuorra erohus mánáid rivttiide go guoskka mánáidgárdái ja skuvlii. Dat lea hui mávssolaš ahte mánáide sihkkarastojuvvo ollislaš giellaovdáneapmi, ja ahte mánáidgárdi ja skuvla gaska lea čanastat giela ektui. Lávdegoddi oaivvilda ahte suohkanat fertejit plánet mo sámi mánáide fállujuvvo ollislaš giellaovdáneapmi oahpahusas, mánáidgárddis vuoddoskuvlii gitta joatka oahpahussii. Suohkanat fertejit sihkkarastit gulahallama mánáidgárdeaiiggádiiguin gos leat sámi mánát ja giella fáldagaiguin, váhnemiiguin ja skuvllain, vai láhččojuvvojit dieđut viidáseabbo vai mánáide lea vejolaš joatkit sin sámeigiella ovdánemiin. NÁČ 2016:18, s. 108

7. Ulbmiljoavku, mihtut, doaibmabijut ja ovddasvástáduš

7.1. Jođihangoddi, hálldahus bargit ja earát geat leat čadnon mánáidgárdái ja skuvlii

Ulbmiljoavku:	<ul style="list-style-type: none"> - Jođihangoddi (etáhtajođiheaddji - jođihančoahkkin) - Organisašuvdna (hálldahus bargit) - Bargit čadnon mánáidgárdái ja skuvlii – pedagogalaš bargit, bassit, viessohoaidárat ja sadjásažžat
Mihttu:	<ul style="list-style-type: none"> - ráhkadit vuordevaš ja oadjebas rutiinnaid/dábiid ja čielga ovddasvástáduš organisašuvnnas - ráhkadit vuordevaš ja nanu oahppanrámmaid - loktet logu gelbbolaš sámegeielat hálldahus ja pedagogalaš bargiin - Vai šaddet doarvái rávisolbmuid lohkku geat máhttet sámegeiela - Buorre ja nanu personálapolitihkka oktan gelbbolašvuodáloktenplánain - Buorre, oadjebas, várddus ja vuordevaš ekonomalaš rámmát/eavttut
Vurdojuvvo bohtosat:	<ul style="list-style-type: none"> - Ásahit oadjebas ja vuordevaš rutiinnaid ja árvvoštallat organiserema ja hálldašeami giellaoahpahas ja ekonomalaš rámmaid hálldašeami - oadjebas ja buorre oahppanrámmat ja biras - Buohkat hálldašit unnimus njálmmálaš sámegeiela - Vurdojuvvo ahte sii guhtet leat čadahan sámegeiellakurssa geavahišgohtet giela aktiivvalaččat bargooktavuođas. - Sii guhtet leat čadahan sámegeiellakurssa geavahuvvojit resursaolmmožin bargooktavuođas - Vurdojuvvo ahte guhtet čuvvot sámegeiella kurssa geavahišgohtet sámegeiela eanet ja eanet aktiivvalaččat dađistaga go ohppet - Ahte leat doarvái rávisolbmuid (bargit) lohkku mánáid/ohppiid birra geat máhttet sámegeiela

	Doaibmabijut	Áigodat	Ovddasvástideaddji
1	Ovdánahttit dieđuid – gihppaga giellaválljema ja árvvoštallama olles oahpahas mánáidgárddis gitta geargá 10. luohkkás.		Etáhtajođiheaddji ovtasbargguin rektorin/dárkkisteaddjin
2	Gottuiguin bargat. Oainnusmahttit sámegeiela.		Etáhtajođiheaddji, jođihanjoavku jna.
3	Installeret sámegeiella boallobevvdi buot pc:ide maid bargit čadnon vuoddoskuvlii ja mánáidgárdái geavahit (nuvttá viežžamii neahtas)	Jođánepmosit	Etáhtajođiheaddji, buot doaibmajodheaddjit, ossodatjodheaddjit ja ped.jodheaddjit
4	Kártet:		

	<ul style="list-style-type: none"> - Galle bargi leat mánáidgárde- ja skuvlasektoris - Galli bargis lea pedagogalaš duogáš - Gallis leat čadnon mánáidgárde- ja skuvlasektorii geain lea unnimus njálmmálaš sámegiellamáhtu - Gallis leat čadnon mánáidgárde- ja skuvlasektorii geat leat ovdal čađahan (álgo) sámegiela dego (<i>SAAL 1 ja 2, Giellamiella, Olgomiella, Hás sámástat, Bearašleaira, Duodjearena, mini sámegiellkurssa, giellakafeaid</i>) - Dárbbu sámegiella gelbbolašvuodáloktemii 		Jođihangoddi / doaimmajodiheddjit (rektor/dárkkisteaddji) ovttas Giellasiiddain
5	Fállat álgokursa sámegiela ja kulturipmárdusas ođđa bargiide geain lea unnán dahje ii obage máhttu sámegiela ja kultuvrra birra	Gidđat, ovdal geasseluomu	Mánáidgárddejođiheddji/ ped.jođiheddji ovttasbargu Giellasiiddain
6	Ovdánahttit ollislaš (bajit) plána mo rekrutteret sámegiela bargiid. Bargiid politihkka. Incitameanttat, eavttut ja gáibádušat.		Etáhtajođiheddji, jođihančoahkkin, doaimmajodiheddjit
7	Ráhkadit gelbbolašvuodáplána vai joksat ahte leat oahpaheaddjit geain lea sámegiellgelbbolašvuohka buot fágain mánáidskuvllas		Etáhtajođiheddji, jođihančoahkkin, doaimmajodiheddjit
8	Ovdánahttit doaimmaplána sámegiela gelbbolašvuodáloktemii		... ovttasbargguin Giellasiiddain
9	Ovdánahttit earenoamáš gelbbolašvuodálokten-strategiijaid suohkana oahpaheddjiide, earenomážit sii geat oahpahit sámegiela ja sámegillii. (sámegielloahpaheaddjit)		Etáhtajođiheddji, jođihančoahkkin, doaimmajodiheddjit
10	Rekrutteren pedagogalaš/ mánáidgárddebargiid - Movttiidahttit báikkálaš nuoraid, áinnas sis geain lea sámegiellgelbbolašvuohka váldit mánáidgárdeoahpaheaddji ohppui - Mannát oahpahušinstitušuvnnain Ruotas ja Suomas rekrutteren dihte mánáidgárddeoahpaheddjiid ja hospiteret / lonuhallat bargiid ja vásihusaidd		Etáhtajođiheddji, jođihančoahkkin, doaimmajodiheddjit

11	Aktiivvalaččat rekrutteret báikkálaš sámegielaohpaheddjiid: Addit dieđuid molssaektosaš oahpahusvugiid.	Álggahit neahtta vuodđolávdi	Skuvlaeaiggát (etáhtajođiheaddji) rektorat
12	Ráhkadit plána njuolggadusaid ja eavttuid joatkkaohppui. Várddus relevánta/áigeovuodilis joatkkaohpuide mat sáhttet fállot		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
13	Kártet dárbbu ja lámčit buori oazžuma oahpponeavvuide ja digitála resurssaide earet eará.		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
14	Ovdánahttit materiálaid ja gievrras sámi giellaoahpahusmodeallaid		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
15	Ovdánahttit metodakurssa suohkana giellaguddiide		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
16	Doallat seminára oahpaheddjiide geat oahpahit sámegielas ja sámegillii mo geavahit gievrras giellamodeallaid		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
17	Sisafievrredit (implementeret) ja álggahit gievrras giellalávgunmodealla leairaskuvlla/ bearašleairra ja hospiterema -- skuvllas, gáiddusoahpahusohppiide ja ovdaskuvlajovkui	Juohke čavčča ja gida	Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
18	Álggahit barggu sisafievrredit <i>Sámi kultuvra ja historjja</i> dan sadjái go dárogiella čiekŋudeapmi giellaválljen – vuodđoskuvllas		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajodoiheaddjit
19	Čatnat ja aktiivvalaččat oasálastit prošeavttas <i>Sámi mánát odđa searvelanjain (SáMOS)</i> – maid Sámediggi organisere (sierra prošeakta)		Etáhtajođiheaddji
20	Álggahit barggu oččodit sámi profiilaskuvlla (sierra prošeakta?) mas lea sámegielaohpahus gievrras oahpahusmodealla mielde - Skuvla mas lea sámegiella oahpahusgiellan - Organiseren Kamil Øzerk vuodul: -- Oahpahus: 1.-7. luohkkás: unnimus 70% minoritehtagillii 30 % majoritehtagillii. 8.-10. luohkkás : unnimusat 30% minoritehtagillii 70 % majoritehtagillii.		Etáhtajođiheaddji ovttasbargguin rektoriiguin ja dárkkisteddjiiguin skuvllain - fágajoavkkut - fierpmádagat

21	Buot bargit (viessohoaiddár/bassi → rektor) čadnon mánáidgárdái/skuvllii vurdojuvvo ahte oahppat unnimus njálmmálaš sámegiela (ovdagihtii definerejuvvon) Áiggi badjel. Mihttu: x-lohkku % buot bargiin lea doaibmi guovttegielagat.		Etáhtajođiheaddji, jođihančoahkkin, doaibmajođiheaddjit
22	Álggahit ovttasbarggu ja šiehtadusa lonuhallat/ giellamátkkit/ giellalávgun skuvllaiguin/mánáidgárddiiguin guovlluin gos sámegiella lea árgabeaivegiella Ruota ja Suoma bealde		Etáhtajođiheaddji, jođiheaddjičoahkkin, doaibmajođiheaddjit ...ovttasbarggu lágideaddjisuohekaniin/-skuvllaiguin ja Giellasiiddain
23	Álggahit ovttasbarggu ja šiehtadusa sámegiela lágideaddjibearrašiiguin Ruota ja Suoma bealde vai lea liige giellastimuleren lonuhallama/giellamátki/giellalávguna oktavuodas		Etáhtajođiheaddji, jođiheaddjičoahkkin, doaibmajođiheaddjit ...ovttasbarggu lágideaddjisuohekaniin/-skuvllaiguin ja Giellasiiddain
24	Ped. Bargit geat leat oahppame sámegiela hospiterejit sámi skuvllain mainna suohkanis lea šiehtadus	Vahkku ain hávális 2-3 gearde jagis	Etáhtajođiheaddji, jođiheaddjičoahkkin, doaibmajođiheaddjit ...ovttasbarggu lágideaddjisuohekaniin/-skuvllaiguin ja Giellasiiddain
25	Álggahit buriid, oadjebas, várddus ja vuorddálmas ekonomalaš rámmaid. Dat sisttisoallá realisttalaš bušehtaid, jeavddálaččat ruovttoluotta dieđut/diehtujuohkkin (várddus) mas lea veardideapmi ja árvvoštallan (álginsajianalyisa)		Etáhtajođiheaddji, jođiheaddjičoahkkin, doaibmajođiheaddjit ...ovttasbarggu Giellasiiddain
26	Álggahit nanu rámmaid ja eavttuid gáiddusoahpahussii		Etáhtajođiheaddji, doaibmajođiheaddjit
27	Álggahit buriid ja oadjebas rámmaid gielladoarjagiid mánáide/ohppiide ja relevánta rávisolbmuide, olggobealde skuvlaáiggi. Omd leaksoveahkki/-doarjaga		.... Ovttasbargu Giellasiiddain

28	Heivehit gielladoarjaga/-oahpahusa rávisolbmuid vai sáhttet veahkehit mánáid sámegealla bargguin		Etáhtajodiheddji, doaimmajodiheddjit .... Ovttasbargguin Giellasiiddain
29	Álggahit árvvoštallanrutiinnaid sámegealloahpahusas 2.gielas, 3. Gielas ja 1. Gielas dásse olaheapmi hárrái oahppoplána ulbmiliid vuodul (geahča čuoggá rekrutteren 2./3 gielas - progreshuvdnaplána)		Etáhtajodiheddji ovttas rektoriin/ dárkkisteddjiiguin
30	2. giella oahpahus addá unnán doaimmi guovttegielagiid. Danne: Lasihit logu 1. giella ohppiid (rekruteret 2./3.gielas). Ovdánahttit progreshuvdnaplána (geahča čuoggá árvvoštallan sámegealla oahpahusa)		... fágarastildeaddji ovttasbargu ...
31	Deavdi ja bidjat doaimmaid jahkejuvlii <i>Jagi birra</i>	Giddat, ráhkkaniit boahhte skuvlajahkáái	Etáhtajodiheddji oktan rektoriiguin/ dárkkisteddjiiguin
32	Ovdánahttit várdosa doaimmi (lunddolaš) mánggagielagiid badjel suohkanis. Evttohit incitameanttát sidjiide, geat soitet leat fárren sámi (guovddáš) guovlluin gos lea nanu sámegealla. Sávaldat/sáhttet go leat doarjja ja/dahje resursaolmmožin giellabargguin?		Etáhtajodiheddji Jodihangoddi
33	Heivehit doaimmabijuid buolvvaid rastá (resursaolbmot čadnojit) - Ovttasdoaimman - Árbevirolašmáhttu Gávnadanbáiki buolvvaid rastá – árbevirolaččat leamaš mávssolaš		Etáhtajodiheddji oktan rektoriiguin / dárkkisteddjiiguin, ped.jodiheddjiiguin .... Ovttasbargguin Giellasiiddain
34	Ovdánahttit pedagogalaš lágidemiid čadnon sosiála ja kultuvrralaš doaimmaide mas nuorat ja vuorrasat gávnadit. Mihttu: Álggahit arenaid mii ii leat skuvla, muhto mii váikkuha systemáhtalaš oahppamii. Váhnemat, ja earenoamážit sii geat leat čadahan vuodđokurssa (sárdnunkurssa) sámegeallas, čoavddaolbmot ja berrejit fátmastuvvot.		Etáhtajodiheddji oktan rektoriiguin / dárkkisteddjiiguin ped.jodiheddjiiguin .... Ovttasbargguin Giellasiiddain
35	Kártet sámegeallat čoavddaolbmuid Gáivuona suohkanis: Ovdánahttit buriid rámmaeavttuid sidjiide. Sin galgá ja sáhtta		Etáhtajodiheddji oktan rektoriiguin /

	(indireakta) oaidnit doarjja ja resursaolmmožin sáme giela ealáskahttin/giellabarggus.		dárkkisteddjiiguin, ped.jođiheddjiiguin .... Ovttasbargguin Giellasiiddain
36	Ovdánahttit nanu rutiinnaid ja strategijaid oktan ovddasvástideaddji ovttasbargu /relašuvdnahuksen suohkana, skuvllaid, mánáidgárdiid, giellaguovddáža, joavkkuid, serviid ja organisašuvnnaiguin gaskka ja šaddá várddus ja struktuvrralaš fierpmádat bargat giellaealáskahttimin/-dikšumin		Etáhtajođiheaddji oktan rektoriiguin / dárkkisteddjiiguin, ped.jođiheddjiiguin .... Ovttasbargguin Giellasiiddain

7.2. Mánáidgárdi

Ulbmiljoavku:	Mánáidgárdi
Mihttu:	<i>Mánná galgá hálddašit geavahit sáme giela beaivválaš dilálašvuodain (mánáidgárdis). Sáme giela geavaheapmi ja oainnusindahkan lunddolaš.</i>
Vurdojuvvon Bohtosat:	- Mánná ipmirda sáme giela ja dárogiela seamma bures. - Mánná sárdnu ja alternere/lonuha lunddolaččat sáme giela/dárogiela gaskka.

	Doaimmabijut	Áigodat	Ovddasvástideaddji
1	Juohkit jearranskovi/válljen sáme giela 1., 2. dahje 3. giellan	Go mánná álgá mánáidgárdái	
2	Juohkit sámi buresboahтинbáhka mii sisttisoallá: - Sámi lávlungihppaga - sátne ja dadjanvuohki listtu árgabeaivve sáme gielas (deavida beaivválaš dilálašvuodain) - Fállat laminerejuvvon plánššaid main lea sánit omd borramiidda, gárvodan dilálašvuodaide jna.	Álggus mánáidgárdde jagis/ go mánná álgá mánáidgárdái	Mánáidgárdejođiheaddji ovttasbargguin Giellasiiddain
3	Ovdánahttit sámi jahkeplána Gáivuona sámi mánáidgárdái. Vuodđun (mála) válde kaleandaris <i>Jagi birra</i>	Gidđat, ovdal geasseluomu	Mánáidgárddejođiheaddji/ ped.jođiheaddji
4	Dat fievrriiduvvo – galgá leat guovddážis – mánáidgárdejagis: - <i>Guollegišvvardeapmi /Fiskesprell</i> (biebmoprošekta mearrasámi vuolggasajis) - <i>Sávzza jahki (sávza jagis)</i>		

	- Dálloguossis, njuovván, duodji		
5	Bargat guottuiguin giellaválljema hárrái: omd movttiidahttit mánáid geavahit sámegeiela stoahkamis, ovttasbarggus ja muđui doaimmain		
6	<i>Álggahit teáhterfálaldaga mánáidgárddiide</i>		Ovttasbargguin <i>Bárut</i> – mearrasámi teáhterin
7	Geavahit sámi oahpponeavvuid nehtas - veahkkeneavvut: Ipad-at - neahhtabáikkid: NRK-Super, Youtube, eará <i>App</i> -at, spealut, máidnasat	Birra jagi	Mánáidgárddejođiheadđji/ped. Jođiheadđji
8	Oahpahallat sániid/dadjanvugiid/doahpágiid doaimmaid bokte, guossástallamin, oasálastin bargguin. Lávlun, musihkka, juoigamis, sálbmálávlun, lávlunbottuid, mánáidgárdekoara bokte		

7.3. Vuodđoskuvla

Ulbmiljoavku:	Vuodđoskuvla
Mihttu:	Oahppit galget guldalit, ipmirdit ja geavahit girjás njálmmálaš giela sárdnumis, gulahallamis ja ovttasdoaimmamis. Sámegeiella ja máhttu báikkálaš kultuvrii ja historjái galgá nannet ohppiid identitehtahuksema ja čanastaga Sápmai.
Vurdojuvvon bohtosat:	Oahppi sárdnu seamma lunddolaččat ja čuolmmaid haga sihke sámegilli ja dárogilli buot dilálašvuodain ja birrasiin. Čálalaš galggat bajit dásis.

	Doaimmabijut	Áigodat	Ovddasvástideaddji
1	Juohkit ovdánahtton dieđuid – gihppágiid giellaválljema ja árvvoštallan olles oahpahusgeidnui.		Luohkká oktavuodaolmmoš/fágaoahpaheadđji
2	Sámi kultuvra ja historjá dan sadjái go dárogiela čiekŋudeami giellaválljemis.		Etáhtajođiheadđji Rektor/dárkkisteaddji
3	Bargat guottuiguin omd. Giellaválljemis: omd. Movttiidit mánáid/ohppiid geavahit sámegeiela stoahkamis, ovttasbarggus ja eará doaimmain.		
4	Oasálastit 3- beaivásaš leairaskuvllas (olgun), maid skuvla lágida juohke čavčča	Go skuvla álgá	
5	Oktasašmátkkit: duoddarii, tealtámátkkit/idjadeamit, fiervá, guoli vuoššat fiervvás, boazodoallu, dálu/smávvadálu...		

6	Ráhkadit buriid rámmaid ja eavttuid, ja buori birrasa ohppiide hospiteren/lonuhallamis suohkanis geain lea gáiddusoahpamus, eará guovllus riikkas		
7	Oahpahallat sániid/dadjanvugiid/doahpágiid lávluma, musihkka, juoigama, sálbmálávluma, bokte omd. (fásta) lávlunbottuid, mánaidgárdekoara		... ovttasbargguin resursaolbmuiguin, Giellasiiddain, <i>Bárut</i> – mearrasámi teáhter

7.4. Sirdin mánaidgárddis – skuvlii

Ulbmiljoavku:	Mánát/oahppit sirdin mánaidgárddis skuvlii
Mihttu:	<i>Sihkkarástit máná sámegiela máhttu ja gelbbolašvuohta dahká vuodu viidasit skuvlavázzimii</i>
Vurdojuvvon Bohtosat:	- Mánát/ oahppit geat leat/háliidit oahppat sámegiela ahte sis lea oadjebas ja nanu rámmat ja buorre doarjja - Rávisolbmot máná/oahppi birrasis sárdnot sámegiela sidjiide

	Doaimbijut	Áigodat	Ovddasvástideaddji
1	Juohkit jearahallanskovi/válljen sámegiela 1., 2. dahje 3.giellan	Ovdal go mánná álgá 1. luohkkái	
2	Káret sámegiella máhtu-/gelbbolašvuođadási ovdaskuvlamánáin ovdal go álget 1. luohkkái - geavahit kártenreaiddu ÁGOR	Sirdin skuvlaálgimii	
3	Ovdaskuvlamánaide: oahpásnuvvat oahpponeavvuin <i>Váriin, vákkiin ja vuonain</i>		
4	Bargat guottuiguin omd. Giellaválljemis: omd. Movttiidit mánaid/ohppiid geavahit sámegiela stoahkamis, ovttasbarggus ja eará doaimmain.		
5	Oasálastit 3-beaivásaš leairaskuvllas (olgun) maid skuvla lágida juohke čavčča	Skuvla álgimin	
6	Oktasaš bearašleaira mánaidgárdin ja skuvllain - Vurdojuvvo ahte váhnemat geat leat válljen sámegiela iežaset mánnái oasálastet (aktiivvalaččat) dain leairrain. - Sii guhtet ovdal leat čađahan sámegiela kurssa vurdojuvvojit oasálastit resursaolmmožin	Njeallje (4) gearde jagis	.... Ovttasbargguin Giellasiiddain
7	Álggahit teáhterfálaldaga mánaidgárddiide		Ovttasbargu <i>Bárut</i> – mearrasámi teáhter

8	Oktasašmátkkit: duoddarii, tealtáduvrrat/idjadeamit, fiervái, vuossát guoli fiervvás, áhpái. Boazodoallu, dállu/smávvadállu		
9	Álggahit arenaid, guovlluid dahje áigodagaid lagasbirrasis gos lea oadjebas sárdnut sámeziela. Sáhttet čadnot doaimmaide.		
10	Sámi ovdaskuvladeaivvadeapmi, gos maid váhneamat/rávesolbmot geat leat čađahan kurssa vurdojuvvojit oasálastit ovttas resursaolbmuiquin		
11	Oahpahallat (ođđa) sániid/dadjanvugiid/doahpágiid maid lávlagiid, musihkka, juoigamis, sálbmálávlun, (fásta) lávlunbottuid, mánaidgárdekoara bokte		

8. Jahkejuvla

Jahkejuvla ovdánahtto sámi *Jagi birra (birra jagi/jagi čađa)* vuodul. Jahkejuvla berre sisttisdoallat čuovvovaš, ja sáhtta omd. dakkár oaidnit:

Áigodat/ mánnu	Fádda/ doaimmat	ovdasvástideaddji
Ođđajagimánnu		
Guovvamánnu		
.....		

Das ferte sihke fádda/doaimmat ja ovddasvástideaddji, vai árvvoštallan mihttoolaheami hárrái sáhtta dákkot álkit. Ovddasvástideaddji evttoha árvvoštallama ja raporterema.

Skuvllat ja mánáidgárddit ráhkadit guhtege iežaset jahkejuvlla, maid devdet fárrolaga. Vai olahit mihttu ahte sámi áššit deattuhuvvojit ja leat guovddázis. Dat lea lunddolaš ahte omd. Álggos deavdit plánejuvvon oktasašdoaimmaid:

Jahkejuvllaid sáhtta deavdit čuovvovaš ortnega mielde:

1. Sirdin mánáidgárddis skuvllii – oktasaš doaimmat skuvllain/mánáidgárdin. Das maid oktasaš doaimmat mat leat oassin giellalávgumis ja hospiteremis.
2. Skuvllat/mánáidgárddit devdet iežaset plánaid maŋnel go oktasašdoaimmat leat devdon.

9. Gáldot ja mildosat:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/veiledning-til-lp/samisk-innhold-i-fagene/>

<https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/gavnos-endelig-2015.pdf>

Eará gáldot Máhttoloktema sámi sisdollui (Luonddufága ii lean mielde vuosttáš Gávnosis. Mii leat gávdnan liŋkkaid mat gusket luonddufága oahppoplána fáttáide):

<https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/kilder-til-samisk-innhold-i-kunnskapsloeftet.pdf>

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/Samarbeid-bhg-skole-flerspraklige/Hospitering/>

<https://www.gavpi.com/hjem/tips-og-hjelp/sy-reinskinn---dette-trenger-du>

<https://sametinget.no/Tjenester/Oplaaering-og-laeremidler/Koffert-med-samisk-innhold-til-utlaan-til-barnehager>

<http://gahkkorcorustudentbhg.blogspot.com/2011/09/duodje-proseakta-manaidgarddis-duodji.html>

Sámediggi: *Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda ja fylkasuohkaniidda – njuolggodoarjja ja ovdánahttindoarjja. Sámediggi njuolggadusat – njuolggodoarjja. Meannuduvvon áššis SR 022/19.*

Mildosat: (cuoŋománu 2019: barggu vuolde)

- a) Registrerenskovvi ovttasbargoguimmiide ja evttohus obbalaš šiehtadusdokumeantta ovttasbargoguimmiide.
- b) Šiehtadusdokumeantta hospiteremiid/lonuhallamiid gaskka lágideaddjisuoškana, skuvllaiguin/institušuvnnaiguin ja lágideaddjibearrašiiguin (priváhtaolbmot)
- c) Skovvi čoahkkáigeassu ja árvoštallan mihttoolaheapmi doaibmabijuid mihttohábmemiid ektui